

Moderniseringsprosesser i utmarka – konsekvenser av endringer innenfor friluftslivet

Annette Bischoff og Alf Odden Institutt for Idretts- og friluftslivsfag,
Høgskolen i Telemark

I tiden etter siste verdenskrig har friluftsliv vært en av de viktigste brukerinteressene i norsk utmark. I det store og hele har friluftsliv også vært en form for utmarksbruk hvor konflikter med andre brukerinteresser mer har vært unntaket enn regelen. Derfor bør alle som sysler med utmarksforvaltning være oppmerksomme nå som friluftslivet ser ut til å gjennomgå store endringer både når det gjelder aktivitetsmønster, meningsinnhold og institusjonalisering. I denne artikkelen vil hovedvekten bli lagt på å beskrive og forklare de endringene som det norske friluftslivet står midt oppe i, men vi også vil forsøke å si noe om hvilke konsekvenser dette kan få for utmarksforvaltningen i tida framover. Det er imidlertid viktig å være klar over at andre former for utmarksbruk også gjennomgår store endringer, og at et høyere konfliktnivå ikke bare har sin årsak i friluftslivet.

Endringer i aktivitetsmønster

I løpet av de siste 50 årene har friluftslivet utviklet seg til en bred folkelig aktivitet som omfatter store befolkningsgrupper. **Turfriluftslivet** i skog og fjell omfattet i 1996 nærmere 70% av befolkningen når det gjaldt fotturer og om lag 50% når det gjaldt skiturer. Disse aktivitetene har hatt en jevn økning hele perioden slik at det er langt flere som går på tur i dag enn det var for både 30 og 50 år siden (Vorkinn 1999, Vorkinn et.al 1997).

Høstingsfriluftslivet står også sterkt med en oppslutning på over 40% for bær og soppsanking, om lag 30% for innlandsfiske og 10% for jakt. Her har imidlertid utviklingen vært negativ de siste 30 årene. Både for aktiviteter som bærplukking og innlandsfiske har det vært en viss reduksjon i deltakelsen, mens jakt har hatt en liten vekst (Vorkinn et. al ibid.).

I løpet av denne perioden har det også kommet til et mer **aktivitetsbasert friluftsliv** med en del nye aktiviteter som har fått stor oppslutning. Sykling i naturomgivelser utøves nå av over 40% av befolkningen, mens bruk av alpinanlegg omfatter om lag 25%. Denne utviklingen har i hovedsak funnet sted de siste 20 årene så økningen i oppslutningen har med andre ord vært sterk (Vorkinn et. al ibid.). I tillegg har det kommet til flere nye aktiviteter som foreløpig har en oppslutning på under 1%. Dette dreier seg om for eksempel rafting, juving, skiseiling m.v (Vorkinn 1999, Bischoff & Odden 1999).

De aller siste årene har man imidlertid blitt oppmerksom på at det relativt stabile aktivitetsmønsteret i norsk friluftsliv er i ferd med å endre seg. Dette kommer tydelig fram når man ser nærmere på friluftslivsvanene blant ungdom i alderen 15-24 år.

Turfriluftslivet ser ut til å holde stand, for med unntak av skiturer i skogen er ungdommen mer aktive turgåere enn befolkningen som helhet. For skiturer i skogen har imidlertid utviklingen vært dramatisk med en nedgang i oppslutningen på nærmere 20% de siste 30 årene. Her bør man imidlertid være klar over at ulikheter i undersøkelsesoppleggene i 1970 og 1996 kan ha hatt innvirkning på resultatene (Vorkinn et. al 1997).

Innen **høstingsfriluftslivet** er den negative trenden enda tydeligere blant ungdom enn den er for befolkningen som helhet. Bærplukking har hatt en reduksjon på 15 % og innlandsfiske 10% siden 1970, jakt har derimot hatt en økning i oppslutningen på 5% (Vorkinn et. al ibid.).

De **aktivitetsbaserte aktivitetene** har hatt en voldsom økning i oppslutningen blant ungdom. Nå omfatter både sykling i naturomgivelser og kjøring i alpinanlegg nærmere 60% av

ungdommen, og i tillegg har frikjøring eller off piste på ski og snowboard utenfor heisområdene, utviklet seg til en ny aktivitet man ikke kjenner omfanget av. Endringene innen friluftsliv betyr altså at gamle aktiviteter står for fald, nye kommer til og vi opplever en stigende differensiering og spesialisering av aktiviteter. Hva årsakene til dette er mener vi at man kan få en ide om gjennom at se på samfunnsutviklingen generelt. I dag er vår verden preget av at tradisjonene står for fall, de ødelegges og forsvinner gradvis og har ikke den samme betydning som tidligere for hvordan vi lever våre liv (Giddens 1994, Lash 1990). Når det gjelder friluftsliv betyr dette at vi ikke lenger velger vårt friluftsliv på bakgrunn av tradisjonen, men at vi velger å holde på med det vi har mest lyst til, det som gir mening for oss her og nå. Det at tradisjonen ikke står så sentralt lenger betyr også at det blir et større rom for differensiering av gamle aktiviteter og at nye aktiviteter kommer inn i friluftslivet. Ulike grener av friluftslivet differensieres i spesialgrener og i dag stilles det større krav til spesialutstyr, spesielle kunnskaper innen de ulike grener av friluftsliv (Bischoff 1998, Bischoff & Odden 1999). Den stigende differensiering og spesialisering er også et generelt trekk ved samfunnsutviklingen og skjer stort sett på alle livsområder, kompleksiteten i vårt samfunn stiger (Giddens 1996). Spesialiseringen speiler seg også i den måte friluftsliv i dag brukes i mange pedagogiske sammenhenger.

Institusjonaliseringen av friluftslivet

Det er ikke bare aktivitetsmønsteret som har endret seg i løpet av de siste 50 årene. Også rammene rundt friluftslivsutøvelsen har gjennomgått store endringer. Fram til om lag 1970 var friluftsliv å regne som en uformell tradisjon ettersom nesten all friluftslivsutøvelse og opplæring i friluftsliv foregikk innenfor familien, kameratgrupper eller frivillige organisasjoner. Etter 1970 fikk vi imidlertid for alvor en offisiell norsk friluftslivspolitik og dette skulle etter hvert få store konsekvenser for organiseringen av friluftslivet (Repp 1993). Norske myndigheter så det allerede da som sin oppgave å stimulere og legge til rette for økt friluftslivsutøvelse i befolkningen. Bakgrunnen var at man alt tidlig på 1970 tallet så at friluftslivet stod i fare for å miste oppslutning. Stadig flere bodde i byer langt fra naturområder og det var tegn som tydet på at familiene ikke lengre maktet oppgaven med å lære opp nye generasjoner til friluftsliv. Samtidig ble myndighetene klar over at friluftsliv kunne brukes til en rekke samfunnsnyttig formål. Friluftsliv var helse og trivselsskapende og kunne brukes i de forebyggende helsearbeidet for å redusere helse og sosialbudsjettene. Friluftsliv kunne også være med på å utvikle et økt miljøbevissthet og naturvennlig holdninger, og kunne dermed brukes som et strategisk virkemiddel i miljøpolitikken (Miljøverndepartementet 1998-87). Derfor ble det satt i verk en rekke tiltak som skulle sikre at befolkningen fortsatt tok del i friluftslivet.

Et av disse var å få friluftslivet inn i skoleverket. Fra 1974 har friluftsliv fått en stadig større plass i læreplanene for grunnskole og videregående skole. I løpet av 1970 tallet kom etableringen av leirskoler i gang for alvor og noe senere ble det etablert friluftslivlinjer ved de fleste folkehøgskoler. Samtidig kom friluftsliv inn som en del av lærerutdanningen og det ble etablert egne friluftslivsstudier ved flere høgskoler (Repp 1993).

I dag har organisert friluftsliv i regi av skoleverket fått et stort omfang. Hvor stort finnes det ingen registreringer av, men til sammen er det snakk om svært mange turdøgn og et stort antall mennesker. Mye tyder også på at denne tendensen vil forsterke seg ytterligere ettersom friluftsliv stadig får en større plass innenfor skoleverket. Den pedagogiske bruk av friluftsliv finnes etter hvert i et stort omfang også utenfor skoleverket både innen resosialisering og behandling. Ulike bo- og behandlingsinstitusjoner tar i bruk friluftsliv og friluftslivsaktiviteter i arbeidet med mennesker med sikte på at øke den enkeltes kompetanse.

Et annet trekk som peker i samme retning er oppslutningen om fellesturene til Den Norske Turistforening. Mens det på 1970 var langt mellom slike turer arrangerte DNT i 1999, 523 fellesturer med til sammen 8634 deltakere (Hagen pers. med.).

Et annet markert trekk som kan koples til institusjonaliseringen av friluftslivet er den stadig tiltakende kommersialiseringen. Dette kommer til uttrykk både gjennom et økende tilbud av ulike kurs og turer og en stadig utvikling av nytt utstyr og nye aktiviteter.

Antallet kommersielle kursarrangører har eksplodert de siste 10 årene. Noen av disse baserer seg på tradisjonelle tur- og høstingsaktiviteter, men de langt fleste konsentrerer sin virksomhet rundt aktivitetsbaserte aktiviteter som brevandring, klatring, rafting, juving, skiseiling m.v. Disse kursarrangørene retter seg både mot det åpne kursmarkedet og mot lederutvikling og teambuilding for ulike bedrifter (Christoffersen pers.med.).

Det finnes heller ingen sikre tall på hvor mange turdøgn og mennesker denne delen av det organiserte friluftslivet omfatter, men det er allerede snakk om flere titusener og disse virksomhetene er fortsatt i kraftig vekst.

Kommersialiseringen av friluftslivet har også gitt seg utslag i at nye aktiviteter som har et økonomisk potensial, raskt blir gjenstand for en intensiv utstyrsutvikling med tilhørende markedsføring og mediaoppmerksomhet. For mange av de nye aktivitetene som off road sykling, rafting, snowboard, skiseiling har den økende kommersialiseringen av friluftslivet hatt stor betydning for deres utbredelse.

Omfanget av ulike former for organisert friluftsliv har hatt en sterk vekst de siste årene uten at det er mulig å tallfeste dette i form av antall turdøgn eller antall deltakere. Samtidig tyder mye på utøvelse av friluftsliv innenfor familie og kameratgrupper er i tilbakegang. Hvor stor denne tilbakegangen er finnes det heller ikke noen sikre tall på, men det er liten tvil om at det har skjedd markert forskyvning fra uorganisert friluftsliv til organisert friluftsliv de siste 30 årene.

Endringer i meningsinnhold

Friluftsliv oppleves som meningsfullt for de fleste mennesker og i vårt samfunn har det vært helt naturlig at betrakte det som et viktig og betydningsfullt innslag i kulturen (Pedersen 2000, Tordsson 1999). Mange nordmenn opplever friluftslivet for eksempel som symbol på det norske, eller de mener at friluftslivet gir dem rom for å finne fred og ro, og andre igjen legger vekt på betydningen av samhörigheten med naturen – barndommens landskap, eller naturen rundt hytta som et fast punkt i en omskiftelig hverdag og en viktig del av deres identitet. Motivene for å drive friluftsliv har de seneste 30 år i hovedsak vært basert på rekreasjon, fellesskap og miljøbevissthet (Tordsson *ibid.*). Rekreasjon som motiv handler i hovedsak om at vi ønsker å komme bort fra stress og jag, ut i naturen og finne fred og ro, få rom til å slappe av, tenke og få kanskje litt perspektiv på hverdagen (Vaagbø 1993, Aasetre et.al 1994). Fellesskapsmotivet er knyttet til det sosiale samværet med familien eller med vennene – friluftslivet blir det stedet vi møtes og gjør ting i lag. Miljøbevissheten som motiv for friluftslivet har tatt utgangspunkt i et ønske om å bevare vår natur, motarbeide den stigende ødeleggelse av naturen i form av rovdrift, forurensning, forsøpling, slitasje med mer.

Ennå er disse motiver sentrale for de fleste av oss, men det er noen endringer på vei. Disse viser seg tydeligst hos ungdommen og innen den pedagogiske bruk av friluftsliv.

Det ser ut til at unge mennesker er stadig mer opptatt av hvilken mening friluftslivet eller den enkelt aktivitet kan gi dem personlig og at de ulike friluftslivsaktiviteter i høgere og høgere grad inngår i oppbyggingen av den enkeltes identitet (Giddens 1996, Ziehe & Stubenrauch

1983, Gudmundson 1992, Frønes 1994). Motivene for deres friluftsliv er i høyere grad enn tidligere basert på mestring og spenning, og i mindre grad basert på miljøbevissthet og sosiale verdier. Mestring og spenning peker begge mot utviklingen av den enkelte. Gjennom å søke spennende aktiviteter og situasjoner i naturen og mestre dem, kan jeg få perspektiv på ”hvem jeg er”, ”hva jeg kan og ikke kan”, jeg kan oppleve at selvilliten øker gjennom bevisstheten om det jeg kan (Beck 1992, 1997, Bischoff 1996). På mange måter kan vi si at unge mennesker velger et friluftsliv som også er med til at fortelle historien om hvem de er, der er således stor forskjell på om du velger elvepadling, jakt eller vandrer på tur i fjellet med telt og sekk (Bischoff 1998, Skogen 1999, Christensen 1996). Vi vet ikke veldig mye om unges motiver for å drive friluftsliv, men vi synes i tillegg å se en tendens til at unge mennesker søker friluftslivet i håpet om å finne et fristed, et livsområde hvor de kan være sig selv, hvor de kan velge hva de vil, et område hvor de slipper for (skole)hverdagens struktur, krav og begrensninger.

Innen den pedagogiske bruk av friluftsliv er motivene mangfoldige og det finnes store forskjeller, men sentralt i denne forbindelse er det at motivene er basert på den informasjon og viten vi har om den menneskelige psyke, om effekter av friluftsliv, om økologiske forhold med mer (Bischoff 1996). For eksempel brukes friluftsliv i grunnskolen ut fra motiv om at barna skal lære å samarbeide, utvikle kreative og skapende evner, utvikle handlingskompetanse, bli miljøbevisste og lignende. Brukes friluftsliv i forbindelse med resosialisering av belastet ungdom er det ofte ut fra motiv om at de gjennom friluftsliv skal endre dårlig atferd, utvikle personlige kompetanseområder, et positivt selvbilde og lignende. Vi mener at den pedagogiske bruken av friluftsliv og de motivene som ligger til grunn for denne bruken på sikt vil være med til at endre de motivene folk vanligvis legger til grunn for deres friluftsliv.

Institusjonalisering og endring av meningsinnhold – hvorfor?

Friluftsliv har vært en tradisjon i den forstand at den kan oppfattes som en sosial praksis, et kulturelt innslag som gjennom generasjoner har blitt overdratt fra en generasjon til den neste. Det har ikke vært en statisk tradisjon, stadig har den blitt omformet av nye generasjoner med henblikk på å gi mening i samtiden. Nå ser det imidlertid ut som vi står overfor større og mer omfattende forandringer som er med til at forandre friluftslivstradisjonen grunnleggende. ”Hvorfor?” spør vi oss. Igjen kan vi lede etter mulige svar på spørsmålet i den generelle samfunnsutvikling. Her finnes det flere utviklingstrekk som peker i samme retning. Der hvor vi tidligere støttet oss til tradisjonen i valg og avgjørelser støtter vi oss i dag til den informasjon og viten vi har tilgjengelig (Beck et. al 1994). Sosiale forhold undersøkes og omformes konstant i lyset av den innstrømmende informasjon og viten om de samme forhold. Tar vi skolen som eksempel betyr dette at vi på bakgrunn av den informasjon og viten vi har om barn og unge, hvordan de lærer, hva de har bruk for å lære i dagens samfunn gradvis omformer og tilpasser skolen til de nye krav samfunnet stiller. Tar vi skogbruk som eksempel betyr det at vi ikke driver skogbruket ut fra tradisjonen, men at den nye viten og informasjon vi hele tiden får om skog og skogbruk (både økonomiske og økologiske forhold) er med til at bestemme hvordan vi faktisk velger å drive skogbruk. Overfører vi dette perspektiv til friluftsliv mener vi at både endringen av meningsinnhold og den stigende institusjonalisering kan forklares ut fra den økende informasjon og kunnskap vi bl.a. har om den menneskelige psyke, individets behov for utvikling av kompetanse og identitet, sosiale forhold, økologiske forhold etc. Når vi for eksempel vet at unge mennesker i dag har bruk for å utvikle sosial og emosjonell kompetanse, evne til å kommunisere og reflektere samt å utvikle handlingskompetanse for bedre å kunne takle de utfordringene de står overfor i hverdagen.

Når vi vet at friluftsliv kan brukes til å utvikle nettopp disse kompetanseområder, da vil våre kunnskaper være med til å påvirke hvordan friluftsliv brukes. På grunn av vår viten om friluftslivets pedagogiske muligheter brukes friluftsliv i stadig større grad innen skoleverket for å ta ett eksempel.

Et annet utviklingstrekk er den stigende spesialisering og økningen av ekspertsystemer. Når samfunnet blir mer komplekst og spesialisert oppstår det et stadig større behov for eksperter (Giddens 1994). Både den stigende institusjonalisering og kommersialisering er uttrykk for denne tendens.

Konsekvenser av endringene

Endringene som norsk friluftsliv gjennomgår både når det gjelder aktivitetsmønster, meningsinnhold og institusjonalisering ville selv hver for seg kunne få store konsekvenser for utmarksforvaltningen. Men nå som endringene på alle tre områdene ser ut til å komme samtidig, vil resultatet lett bli et økt konfliktnivå mellom friluftsliv og andre former for utmarksbruk.

Vi vil i det følgende kort skissere hvilke konsekvenser vi ser av de ulike endringene innenfor friluftslivet. Vi må presisere at dette i stor grad bare er gjetninger ettersom det finnes lite eksakt kunnskap om disse områdene. Eksemplene vi har valgt er ikke de eneste og kanskje heller ikke de beste, men de vil illustrere noen av de utfordringene vil mener utmarksforvaltningen vil møte i tida framover.

Konsekvenser av nye aktivitetsformer

Flere av de nye aktivitetsformene er problematiske sett fra utmarksforvaltningens ståsted. De skaper konflikter man ikke har erfaring i å handtere, samtidig som det er lite hjelp å hente i et lovverk som ble utarbeidet på 1950 tallet, og dermed ikke alltid er tilpasset dagens situasjonen. I tillegg må man forvente at det stadig dukker opp nye aktiviteter som forvaltningen må forholde seg til.

Mange av disse nye aktivitetene er også svært ressurskrevende i forhold til både kunnskap og utstyr, noe som igjen er med på å skape grunnlag for en økende kommersiell utnyttelse av friluftslivet.

Sykling på skogsstier er en aktivitet som skaper problemer på flere områder. Det meldes om til dels store slitasjeskader på stier med mye sykkeltrafikk, og det er konflikter flere steder i Nordmarka der turgåere og sykelister er nødt til å bruke de samme stiene. Det siste på dette området er at Hol kommune vil innføre teltingsforbud på noen strekninger i forbindelse med sykling på Rallarvegen over Hardangervidda. Bakgrunnen for dette ønsket er at den store ferdselen har flere negative konsekvenser. Det forekommer en del forsøpling, og grunneierne opplever å bli hindret i sin næringsutøvelse. Det er også frykt for at den store ferdselen skal virke forstyrrende på villreinstammen i området (Seim Halvorsen 1999).

Konfliktene rundt terengsykling vil trolig bli flere i tida framover ettersom sykelistene fortsatt øker i antall og det stadig blir mer vanlig å ta med sykkelen i skogen og på fjellet.

Forstyrrelse av villrein er også bakgrunnen for konflikten mellom skiseilere og villreininteressene på den østlige delen av Hardangervidda. En skiseiler kan tilbakelegge mange mil på en dag og forstyrrer på den måten villreinen langt mer effektivt enn en vanlig skiløper. Foreløpig er skiseilerne få og finnes stort sett bare på Hardangervidda. Aktiviteten markedsføres imidlertid godt og etter hvert skiseilene blir mer brukervennlige, må man forvente en sterk økning i antall deltakere. Derfor ligger alt til rette for at skiseiling vil bli en ny utfordring for forvaltningsmyndighetene i flere villreinområder i årene som kommer.

Off piste eller frikjøring på ski og snowboard utenfor heisområdene er også en ny aktivitet i sterk vekst. Foreløpig er dette en aktivitet som er relativt uproblematisk innenfor utmarksforvaltningen, men også her er det mulig å se for seg konflikter. Slik aktiviteten drives i dag bruker utøverne ski eller truger for å komme seg opp i de aktuelle områdene (Johnson pers.med.), men det er lett å se for seg et stadig sterkere ønske om muligheter for motorisert transport. I Nord Amerika og Alpene drives f.eks heliskiing i stor utstrekning. Det er trolig allerede økonomisk grunnlag for å drive en slik virksomhet flere steder i Norge slik at man snart vil få søknader og å få starte opp heliskiing i de mest brukte fjellområdene.

Konsekvenser av moderniseringen av friluftslivet

Det er svært vanskelig å forutsi om de eventuelle endringene av meningsinnholdet innen friluftslivet vil få noen praktiske konsekvenser for utmarksforvaltningen. Det at motivene for å drive friluftsliv ser ut til å bli mer fokusert på den enkelte og mindre på fellesskapet, og kanskje mer på aktiviteten enn den naturen aktiviteten drives i behøver ikke å gi seg utslag i en problematisk adferd. Det kan imidlertid føre til at det i framtida blir vanskeligere å legitimere offentlig satsing på friluftsliv ut fra tanken om at deltakelse i friluftsliv bidrar til økt miljøengasjement.

Ingen kan heller med sikkerhet si hvilke konsekvenser overgangen fra høstingsrelaterte friluftslivsaktiviteter til mer aktivitetspregete aktiviteter vil få. Det er likevel vanlig å anta at stadig større deler av befolkningen vil bli mer fremmedgjort i forhold til naturen, noe som igjen kan gi seg utslag i en mindre hensynsfull ferdsel og bruk av naturen. Dette vil føre til store problemer utmarksforvaltningen, ettersom allemannsretten bygger på at utøverne også har en rekke plikter i forbindelse med den frie ferdselen. Det finnes allerede mange eksempler på konflikter som oppstår i forbindelse med utenlandske turister. Så det er et åpent spørsmål hva som vil skje med allemannsretten dersom også en økende del av den norske befolkningen verken har vilje eller evne til å oppfylle sine plikter om hensynsfull ferdsel. Et generell svekkelse av befolkningenes turerfaring og ferdighetsnivå vil også kunne åpne for en enda sterkere kommersialisering av friluftslivet med de konsekvensene det vil få.

Konsekvenser av institusjonalisering og kommersialisering

At en stadig økende del av friluftslivet skjer i organiserte former har helt klart konsekvenser for utmarksforvaltningen. På den ene siden er det lettere å nå ut med informasjon til grupper enn til enkelt personer slik at atferden lettere kan styres. Samtidig kan store grupper også utgjøre et problem både i forhold til slitasje, forstyrrelse av dyreliv og konflikter med andre brukergrupper. Det sier seg selv at en hel skoleklasse har en helt annen påvirkning på naturgrunnet og andre friluftslivsutøvere enn enkelt individer ville ha hatt. Blant annet kommer det meldinger fra Femundsmarka om at store grupper med utenlandske kanoturister både skaper problemer i forhold til slitasje og forsøpling på leirplasser, og at de er i konflikt med lokale friluftslivsutøvere om bruken av enkelte områder.

Slike konflikter vil også kunne bidra til et økende krav om innskrenkninger i allemannsretten både i forhold til utlendinger og større organiserte grupper.

Den stadig økende kommersialiseringen av friluftslivet og da særlig i form av kommersielle turer og kurs vil ha konsekvenser for utmarksforvaltningen på flere områder. Enkelte steder vil slike virksomheter ha behov for å foreta mindre naturinngrep i form av sikringsinstallasjoner i forbindelse med klatring og andre tauaktiviteter. Dette har blant annet skapt konflikter i forhold til grunneiere og andre fjellklatrere på Fosenhalvøya.

En rekke langt alvorligere konflikter oppstår i forbindelse med at kommersielle firma med hjemmel i allemannsretten, vederlagsfritt kan bruke annen manns eiendom til sin virksomhet. Her ligger det en stor utfordring for utmarksforvaltningen med å finne gode løsninger på de konfliktene som oppstår. Foreløpig finnes det ingen rettspraksis på område og lovverket er i mange tilfeller uklart.

Dette har ført til at det fra grunneierhold har kommet sterke krav om innskrenkninger av allemannsretten på dette området. De tar til orde for at kommersielt friluftsliv ikke skal omfattes av allemannsretten, og alt tyder på at dette kravet bare vil bli sterkere dersom forvaltningsmyndighetene ikke tar dette problemet på alvor.

Diskusjon

Så langt har vi bare fokusert konsekvensene som kommer som en følge av endringene innenfor friluftslivet. Det er imidlertid viktig å være klar over at det økte konfliktnivået ikke bare skyldes friluftslivet alene. På mange områder er det rimelig å anta at de endrede rammevilkårene for landbruket har vel så stor betydning. Det tradisjonelle landbruket har vært hardt presset gjennom flere år med stadig strengere krav om økt effektivitet og lønnsomhet. Noe som har ført til en økende fokusering på utmarka som inntektskilde både fra politiske myndigheter og den enkelte gårdbruker. At utnyttelse av utmarka i stadig større grad skal bidra til å sikre inntektsgrunnlag og bosetning i bygde Norge ville trolig ført til flere konflikter med friluftslivsinteressene selv om friluftslivet ikke hadde endret seg. Når friluftslivet vokste i omfang etter 1950 skjedde dette i en periode hvor utmarksressursene fikk stadig mindre betydning innen landbruket. Derfor vil det lett oppstå konflikter nå når utmarka igjen får økonomisk betydning for landbruksnæringen samtidig som friluftslivet er etablert som en viktig brukerinteresse i de samme områdene.

Det er også fristende å legge til at norsk utmarksforvaltning altfor lenge har vært et nedprioritert område fra myndighetenes side. Slik situasjonen er i dag har forvaltningen verken styringsredskaper eller ressurser til å handtere en situasjon med et høyere konfliktnivå mellom forskjellige brukerinteresser i utmarka.

Det er på bakgrunn av det bildet som er tegnet ovenfor at utmarksforvaltningen må være spesielt oppmerksom på de endringene som er i ferd med å skje innenfor friluftslivet. Hvor omfattende disse endringene vil bli og hvor raskt de vil komme er vanskelig å si med sikkerhet. Men dersom man skal ta sammenhengen mellom utvikling innen friluftsliv og den generelle samfunnsutvikling på alvor, vil både aktivitetsmønster, meningsinnhold og organiseringen av nordmenns friluftsliv gjennomgå store endringer de neste 10-20 årene.

Litteratur

Aasetre, J., Kleiven, J. & Kaltenborn, B.P.: Friluftsliv i Norge - Motivasjon og adferd.

NINA Oppdragsmelding 309, 1994

Beck, U., Giddens, A., Lash, S.: Reflexive modernization. Polity Press 1994

Beck, Ulrich: Risk society - Towards a new modernity. Sage publications 1992

Beck, Ulrich: Risiko og frihet. Fagbokforlaget Bergen 1997

Bischoff, Annette. Friluftsliv - ungdom og personlig utvikling. Spesiale ved Københavns Universitet 1996

- Bischoff, Annette. Ungdom og friluftsliv - endring fra tradisjonsoverføring til valg og personlig utvikling. i Rapport fra konferansen "Forskning i friluft" FRIFO 1998
- Bischoff, A & Odden, A.: Ungdom og friluftsliv – endringer i lys av modernitetsprosesser. I Naturforvaltning og samfunnsfag II. Referat fra konferanse 12-13.10.1999. DN-notat 1999-6
- Christensen, O.: Vinterfriluftsliv i endring. I Strumse, E. (red.) Faglig mangfold - nyttig kunnskap. Rapport fra det tredje og fjerde programseminaret om Miljø- betinget livskvalitet. Norges Forskningsråd 1996
- Frønes, Ivar: De likeverdige. Universitetsforlaget. 1994
- Giddens, Anthony: Modernitetens konsekvenser. Hans Reitzels Forlag 1994
- Giddens, Anthony: Modernitet og selvidentitet. Hans Reitzels Forlag 1996
- Gudmunson, Gestur: Ungdomskultur. Forlaget Sociologi, Kbh. 1992
- Lash, Scott: Sociology og postmodernism. Routledge. 1990
- Pedersen, Kirsti.: Det har bare vært naturlig – Friluftsliv, kjønn og kulturelle brytninger. Avhandling, dr.scient graden. Institutt for samfunnsfag, Norges idrettshøgskole 2000
- Repp, Gunnar.: Natur og friluftsliv I grunnskolen. Møreforskning 1993
- Seim. Halvorsen, Lars Chr.: Sluttrapport Rallarvegen forprosjekt. Kartlegging av interessekonflikter – forslag til løsninger. Aurland, Hol, Ulvik kommuner
- Skogen, Kjetil.: Cultures and Natures – Cultural patterns, Environmental Orientations and Outdoor Recreation Practices among Norwegian Youth. Dr.polit. dissertation. Department of Sociology and Human Geography. University of Oslo 1999
- Tordsson, Bjørn.: Om naturforståelse og om friluftslivets egenart. Innlegg på Naturfilosofisk seminar, Finse 24-26.9.1999
- Vaagbø, Ola.: Den norske turkulturen. FRIFO 1993
- Vorkinn, Marit.: Er friluftsliv i ferd med å endres. I Naturforvaltning og samfunnsfag II. Referat fra konferanse 12-13.10.1999. DN-notat 1999-6
- Vorkinn, M, Aas, Ø & Kleiven, J.: Friluftslivsutøvelse blant den voksne befolkningen- utviklingstrekk og statur i 1996. Østlandsforskning-Rapport nr.07/1997
- Ziehe, T & Stubenrauch,H.: Ny ungdom og usædvanlige læreprosesser. Politisk Revy 1983
xxxxxxx Hol kommune

Muntlige kilder

- Christoffersen, Fredrik. Høgskolen i Telemark
- Hagen, Finn. DNT
- Johnson, Annika. Norges Snowboardforbund